

ÜCRET SENDİKACILIĞI

Aydınlık Dergisi, 15 Ekim 1994

Yıldırım Koç

Bazı yanlışlar ne kadar çok yinelenirse yinelensin, doğru olmuyor. Bu yanlışlardan biri de, Türkiye'de ücret sendikacılığı yapıldığı iddiasıdır.

Bu iddia doğru değildir.

Peki, Türkiye'de ücret sendikacılığı yapıldığını ileri süren bu kadar kişi hata mı yapıyor?

Evet. Ya bilgisizlikten ve tembellikten, ya da kullanılan kavramlardaki özensizlikten hata yapıyor.

Türkiye'de sendikalar yalnızca ücretle ve ücret dışı parasal konularla ilgilenmez. Çalışma süresi (haftalık çalışma süresi, yıllık ücretli izinler, genel tatiller, mazeret izinleri, seminer izinleri), iş güvencesi, çeşitli biçimlerde yönetime katılma ve işçi sağlığı iş güvenliğine ilişkin konular da sendikaların ana ilgi alanı olmuştur.

Bu konularda hak elde etmede ağırlıklı iki yol kullanılır: Toplu iş sözleşmeleri ve yasa değişiklikleri.

Türkiye'de, yine yaygın olarak sanılanın aksine, 1950'li yıllarda da toplu iş sözleşmeleri imzalanmıştır. 1963 yılında ise grev haklı toplu pazarlık düzenine geçilmiştir.

1963-1980 döneminde Türkiye'deki sendikaların imzaladıkları toplu iş sözleşmeleri tarandığında, ücret ve diğer parasal ödemeler dışında, son derece geniş bir alanda haklar alındığı görünecektir. Aynı durum, 1990-1991 yıllarında bağitlanan toplu iş sözleşmeleri için de geçerlidir¹. Ücret ve diğer parasal haklar dışındaki son derece kapsamlı düzenlemeleri gözardı ederek, Türkiye'de ücret sendikacılığının yapıldığını söylemek, ya bir kavram karmaşasının ürünüdür, ya da toplu iş sözleşmeleri konusunda tam bir bilgisizliğin sonucudur.

Türkiye'de "toplu sözleşme sendikacılığı" vardır, ücret sendikacılığı değil. 1963-1980 döneminde sendikacılık hareketi, sınıfın tümünün çıkarlarını koruyacak ve geliştirecek tüzel değişiklikler için mücadele etmek yerine; kolay olanı seçmiş, yalnızca temsil edilen kitlenin çıkarlarını ilgilendiren toplu iş sözleşmeleri aracılığıyla hak alma mücadelesi vermiştir. Günümüzde de bu eğilimde olan sendikacılar vardır. Ancak hayat, yalnızca kendi üyesinin sorunlarıyla ilgilenen ve yalnızca toplu sözleşmecilikle sınırlı bir sendikacılık anlayışıyla hareket eden sendikayı, değişime zorlamaktadır. Karşı karşıya bulunan sorunların çözümünün tümüyle siyasal alana kayması, siyasal alanda çözümler aranmasına yol açmaktadır.

Sendikacılık hareketi siyasal alandaki bağımsız gücünü geliştirecek, güçlendirecek ve gerektiğinde demokratik biçimde alınmış kararlar doğrultusunda kullanacaktır.

Sendikacılık hareketi, toplu sözleşme alanındaki mücadele ile siyasal alandaki mücadelesini birbiriyle bağlantılı ve dengeli bir biçimde kullanmak durumundadır. Türkiye'deki gelişmeler de bu doğrultudadır.

Ama sorunu bu boyutlarıyla düşünmeden ve belki de hayatında tek bir toplu iş sözleşmesi okumadan "Türkiye'de ücret sendikacılığı yapılıyor" iddiasında bulunmak, ya bilgisizliktir, ya haksızlıktır. Türkiye'de bugüne kadar yapılmış olan ve bugün aşılmaya çalışılan, "toplu sözleşme sendikacılığıdır."

¹ 12 Eylül öncesinde bağitlanmış 129 toplu iş sözleşmesinde ücret ve yan ödemeler dışındaki maddelerin çeşitliliği ve zenginliği için bkz. Koç, Y., "12 Eylül Öncesinde Kamu Kesiminde İşçiler ve Toplu İş Sözleşmeleri," **Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Yapraklar**, Atalol Yay., İst., 1992, s.274-308. 1990-1991 yıllarında bağitlanan 317 toplu iş sözleşmesinin hükümlerinin incelenmesi için bkz. Koç, Y., **Unionization and Collective Bargaining Agreements in Turkey (1990-1991)**, Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul, 1992.